

Polacy wobec zmian klimatu

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badań Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W pierwszej połowie grudnia w Katowicach odbędzie się COP24 – doroczna konferencja stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC). Głównym zadaniem UNFCCC jest międzynarodowa współpraca w zakresie ograniczania wpływu człowieka na zmiany klimatu. W ostatnich miesiącach temat ten powrócił do debaty publicznej za sprawą głośnego raportu przygotowanego przez IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), dotyczącego przewidywanych skutków globalnego ocieplenia o 1,5°C w stosunku do epoki przedindustrialnej, co z wysokim prawdopodobieństwem nastąpi między rokiem 2030 a 2052, jeśli tempo wzrostu temperatury nie spadnie¹. Także w Polsce rządzący podejmują temat zmian klimatycznych – na pierwszy kwartał 2019 roku planowane jest przyjęcie „Polityki ekologicznej państwa 2030”, odnoszącej się m.in. do wyzwań będących konsekwencjami globalnego ocieplenia.

W listopadowym badaniu² powróciliśmy do kwestii klimatycznych i ekologicznych, aby się przekonać, czy Polacy mają świadomość związanych z nimi zagrożeń. Temat ten podejmowaliśmy już we wcześniejszych badaniach³, pokazując m.in. stosunek respondentów do problemów energetycznych, emisji dwutlenku węgla, a ostatnio – zanieczyszczenia powietrza⁴. W listopadzie skupiliśmy się szczególnie na postrzeganiu globalnych zagrożeń związanych ze zmianami klimatu.

POSTRZEGANIE ZAGROŻEŃ EKOLOGICZNYCH

Aby umiejscowić kwestię zmian klimatu w odpowiednim kontekście, przedstawiliśmy badanym listę możliwych negatywnych konsekwencji rozwoju cywilizacyjnego, prosząc, by wybrali spośród nich te, które ich zdaniem są najgroźniejsze.

Do najgroźniejszych zjawisk badani zaliczają przede wszystkim zanieczyszczenie środowiska – tę odpowiedź wskazuje aż trzy czwarte (75%) respondentów. Zmiany klimatu zajmują na tej liście czwarte miejsce (37% wskazań). Wyżej znalazło się stosowanie w produktach spożywczych związków chemicznych i modyfikacji genetycznych (53%) oraz choroby cywilizacyjne (39%). Jako mniej groźne zjawiska wskazywano ubóstwo (30%), wyczerpywanie się nieodnawialnych źródeł energii (18%) oraz rosnącą liczbę ludzi na świecie (10%).

¹ Raport IPCC „Global Warming of 1.5 °C” dostępny na stronie <http://www.ipcc.ch/report/sr15/> [dostęp w dniu 23 listopada 2018]

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (342) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich face-to-face wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 8–15 listopada 2018 roku na liczącej 999 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

³ Zob. na przykład „Opinie i Diagnozy” nr 34: *Polacy o źródłach energii, polityce energetycznej i stanie środowiska* (maj 2016).

⁴ Zob. komunikat CBOS „Jak Polacy radzą sobie ze smogiem?”, kwiecień 2018 (oprac. M. Feliksiak, B. Roguska).

RYS. 1. Rozwój cywilizacji niesie ze sobą, poza pozytywnymi skutkami, także wiele negatywnych zjawisk i zagrożeń. Które z wymienionych zjawisk uznał(a)by Pan(i) za najgroźniejsze?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać maksymalnie trzy odpowiedzi

Łącznie ponad cztery piąte respondentów (84%) dostrzega zagrożenia związane z ekologią – zanieczyszczenie środowiska lub zmiany klimatyczne (28% ogółu wskazało obie te odpowiedzi).

Chociaż ze względu na usunięcie z listy odpowiedzi „powiększanie się terenów pustynnych” (wybieranej wcześniej przez 4% respondentów) tegoroczny pomiar nie jest dokładnie porównywalny z wynikami badań z roku 2009 i 2016, można wskazać kilka prawidłowości. W stosunku do poprzednich pomiarów wzrósł odsetek badanych uznających zanieczyszczenie środowiska za jedno z najgroźniejszych zjawisk, podobnie jak odsetek tych, którzy wskazują na stosowanie związków chemicznych i modyfikacji genetycznych w produktach spożywczych. Zmniejszył się natomiast odsetek respondentów twierdzących, że do najgroźniejszych konsekwencji rozwoju cywilizacyjnego należy ubóstwo. W porównaniu z rokiem 2009 i 2016 nie zaszły duże zmiany we wskazaniach na zmiany klimatyczne.

TABELA 1

Rozwój cywilizacji niesie ze sobą, poza pozytywnymi skutkami, także wiele negatywnych zjawisk i zagrożeń. Które z wymienionych zjawisk uznał(a)by Pan(i) za najgroźniejsze?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	II/III 2009*	II 2016	XI 2018
	w procentach		
Zanieczyszczenie środowiska	69	58	75
Stosowanie w produktach spożywczych związków chemicznych i modyfikacji genetycznych	35	42	53
Choroby cywilizacyjne	44	51	39
Zmiany klimatu	39	43	37
Ubóstwo, bieda	51	41	30
Wyczerpywanie się nieodnawialnych źródeł energii	16	20	18
Rosnąca liczba ludności na świecie	6	12	10
Powiększanie się terenów pustynnych**	4	4	-
Trudno powiedzieć	2	3	2

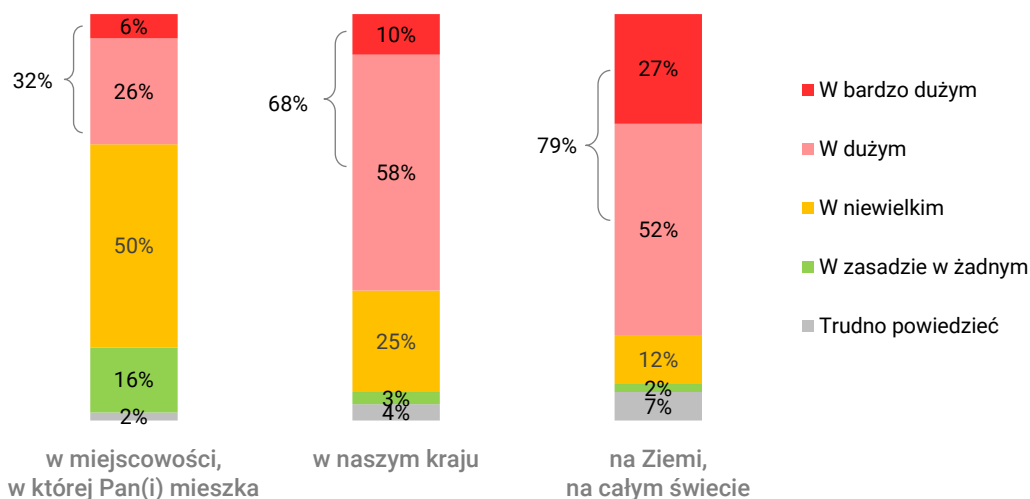
* Badanie dla Ambasady Brytyjskiej

** Odpowiedź nieuwzględniona w tegorocznym badaniu

Niepokój o stan środowiska naturalnego, który deklaruje znaczna część Polaków, częściej dotyczy skali globalnej niż lokalnej. Jedynie co trzeci badany (32%) twierdzi, że stan środowiska naturalnego w miejscowości, w której mieszka, jest powodem jego niepokoju w dużym lub bardzo dużym stopniu. Niepokój o stan środowiska w skali całego kraju wyraża dwie trzecie (68%), a w skali świata – cztery piąte (79%) respondentów.

CBOS

RYS. 2. W jakim stopniu stan środowiska naturalnego [...] jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?

Niepokój o stan środowiska naturalnego wyraźnie wzrósł w stosunku do pomiarów z roku 2014 i 2016. Jeśli chodzi o stan środowiska w miejscowości zamieszkania, to odsetek badanych wyrażających duże lub bardzo duże obawy zwiększył się w ciągu ostatnich dwóch lat o 11 punktów procentowych; w przypadku Polski – aż o 23 punkty, a w przypadku całej Ziemi – o 8 punktów.

TABELA 2

W jakim stopniu stan środowiska naturalnego w miejscowości, w której Pan(i) mieszka, jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	2009	2011	2014	2016	2018
	w procentach				
W bardzo dużym lub dużym	30	27	22	21	32
W niewielkim	47	47	50	54	51
W zasadzie w żadnym	19	23	26	21	16
Trudno powiedzieć	4	3	2	4	2

TABELA 3

W jakim stopniu stan środowiska naturalnego w naszym kraju jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?	Wskazania respondentów według terminów badań										
	1993*	1997*	1999	2000	2006	2008	2009	2011	2014	2016	2018
	w procentach										
W bardzo dużym lub dużym	78	71	58	51	40	61	50	46	41	45	68
W niewielkim	13	20	30	36	45	28	38	40	43	43	25
W zasadzie w żadnym	3	4	6	7	7	5	7	8	10	4	4
Trudno powiedzieć	6	5	5	6	8	6	5	6	6	8	4

* W latach 1993 i 1997 badania dotyczące ekologii zostały przeprowadzone na zlecenie Instytutu na Rzecz Ekorozwoju

TABELA 4

W jakim stopniu stan środowiska naturalnego na Ziemi, na całym świecie jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	2006	2008	2009	2014	2016	2018
	w procentach					
W bardzo dużym lub dużym	58	69	61	63	71	79
W niewielkim	27	19	26	24	16	12
W zasadzie w żadnym	5	5	6	4	4	2
Trudno powiedzieć	10	7	7	9	9	7

Trzeba podkreślić, że w przypadku obaw o stan środowiska naturalnego w miejscu zamieszkania respondentów oraz na całym świecie notujemy największy niepokój od czasu, kiedy prowadzimy pomiar (odpowiednio od roku 2009 i 2006). Obawy dotyczące stanu środowiska w naszym kraju – monitorowane przez CBOS od początku lat dziewięćdziesiątych – są obecnie na poziomie najwyższym od 1997 roku.

W przypadku niepokoju o stan środowiska naturalnego we własnej miejscowości wyraźnie widoczny jest wpływ miejsca zamieszkania – mieszkańcy większych miejscowości częściej deklarują obawy. Duży lub bardzo duży niepokój wyraża aż 69% mieszkańców największych miast i jedynie 20% osób żyjących na wsi. W przypadku Polski i świata ta zależność jest zdecydowanie mniejsza, chociaż także zauważalna (zob. tabele aneksowe). Wśród mieszkańców wsi obawy o stan lokalnego środowiska naturalnego częściej wyrażają osoby mieszkające w województwach małopolskim, mazowieckim i śląskim niż w reszcie kraju.

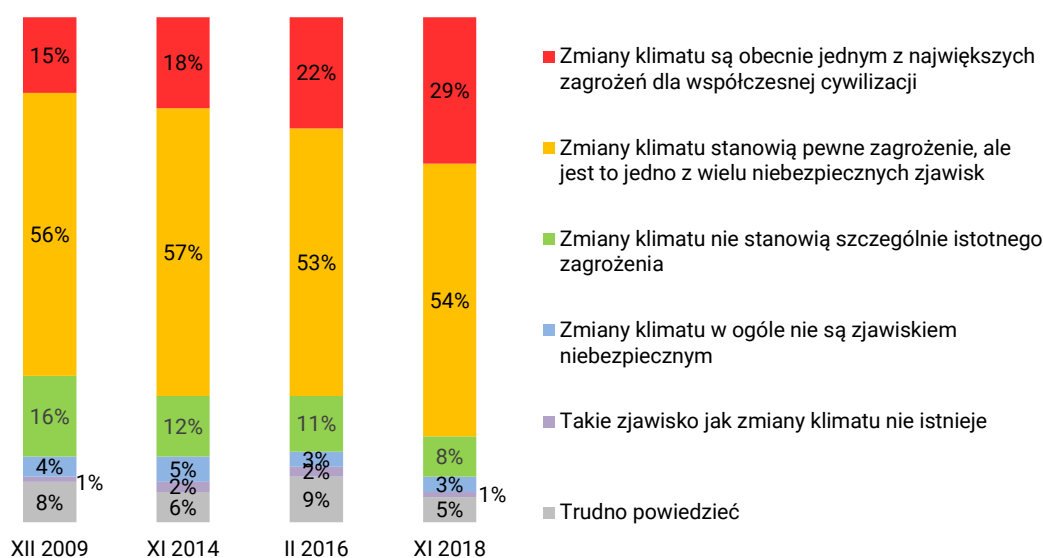
Nasilenie obaw dotyczących środowiska naturalnego wiąże się także z poziomem wykształcenia badanych – im jest on wyższy, tym częściej respondenci wyrażają poważny niepokój (zob. tabele aneksowe). Zależność ta jest najsilniejsza w przypadku niepokoju o stan lokalnego środowiska, a słabsza w większej skali.

POSTRZEGANIE ZMIAN KLIMATU

Zdecydowana większość Polaków postrzega zmiany klimatu jako zagrożenie, przy czym ponad połowa (54%) uważa, że jest to tylko jedno z wielu niebezpiecznych zjawisk. Mniej niż jedna trzecia (29%) respondentów sądzi, że zmiany klimatu są jednym z największych zagrożeń dla współczesnej cywilizacji. Nieliczni badani twierdzą, że zmiany klimatu w ogóle nie są niebezpieczne (3%) lub że takie zjawisko nie istnieje (1%).

CBOS

RYS. 3. Jaka jest Pana(i) osobista opinia na temat zmian klimatu? Które z poniższych stwierdzeń najlepiej odzwierciedla Pana(i) pogląd na tę kwestię?

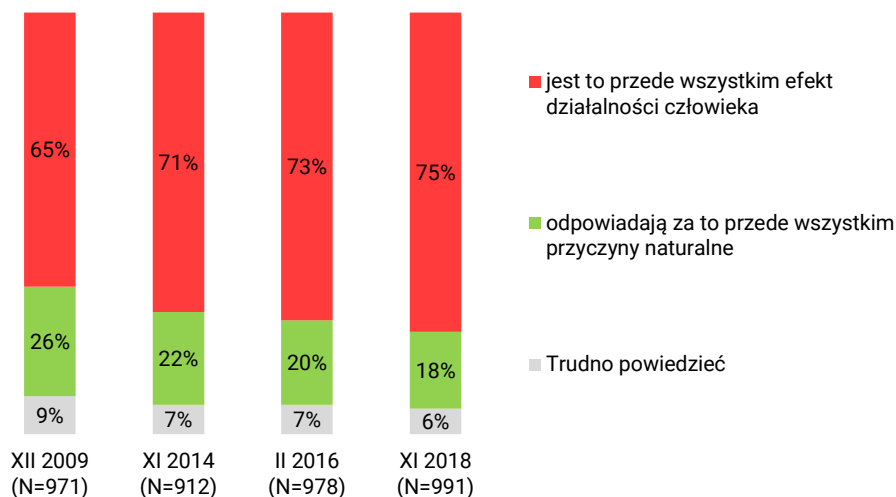
Od 2009 roku obserwujemy wzrost odsetka respondentów twierdzących, że zmiany klimatu są jednym z największych zagrożeń cywilizacyjnych, a jednocześnie spadek odsetka tych, którzy wyrażają opinię, że nie stanowią one szczególnie istotnego zagrożenia.

Trzy czwarte badanych przyjmujących do wiadomości istnienie zmian klimatu (75%) sądzi, że są one przede wszystkim efektem działalności człowieka, a mniej niż jedna piąta (18%) wskazuje raczej na przyczynę naturalne.

Także w tym przypadku obserwujemy wyraźny trend: coraz większy odsetek badanych upatruje przyczyn zmiany klimatu w działalności człowieka. Jest to wzrost powolny, ale dość stabilny.

CBOS

RYS. 4. Gdzie upatrywał(a)by Pan(i) przede wszystkim przyczyn zmian klimatu? Czy, Pana(i) zdaniem*:

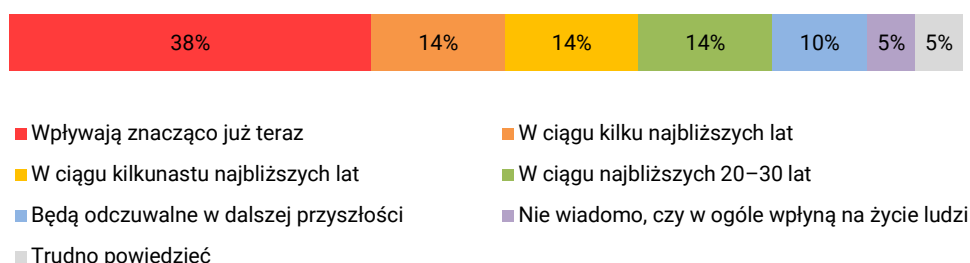

* Na pytanie nie odpowiadali badani twierdzący, że takie zjawisko jak zmiany klimatu nie istnieje

W tym roku po raz pierwszy zapytaliśmy o horyzont czasowy zmian klimatycznych. Okazuje się, że znaczna część (38%) badanych, którzy nie negują realności zmian klimatu, już teraz zauważa ich znaczący wpływ na życie ludzi. Ponad jedna czwarta (28%) sądzi, że ich skutki odczujemy w ciągu maksimum kilkunastu lat, a kolejne 14% – że w ciągu najbliższych 20–30 lat. Tylko co dziesiąty respondent (10%) uważa, że zmiany klimatyczne w znaczący sposób wpłyną na życie ludzi w Polsce w dalszej przyszłości, co dwudziesty zaś (5%) nie jest pewny, czy ich wpływ będzie w ogóle odczuwalny.

CBOS

RYS. 5. Jak Pan(i) sądzi, kiedy zmiany klimatyczne zaczną znacząco wpływać na życie ludzi w Polsce?*

* Na pytanie nie odpowiadali badani twierdzący, że takie zjawisko jak zmiany klimatu nie istnieje (N=991)

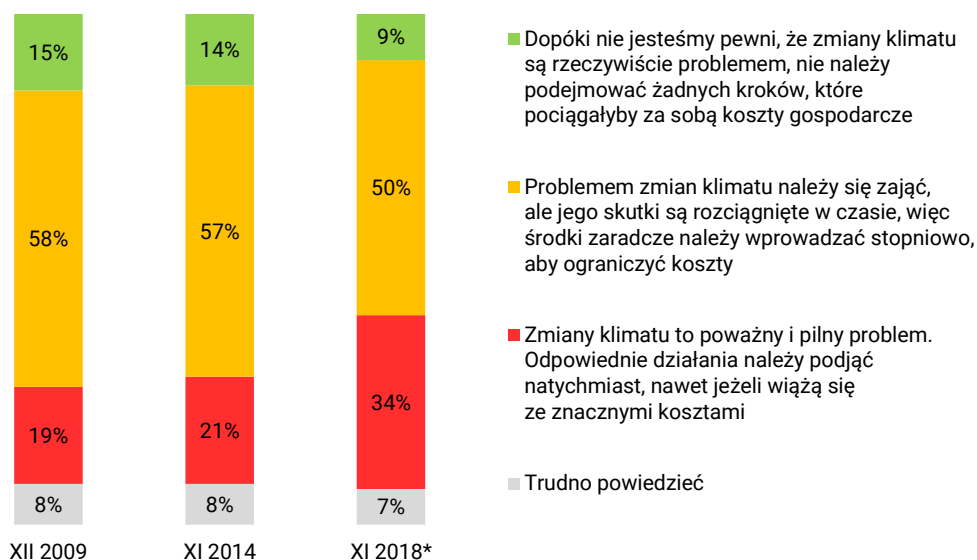
Warto zaznaczyć, że postrzeganie problemu zmian klimatycznych jest w niewielkim stopniu powiązane ze zmiennymi społeczno-demograficznymi.

OGRANICZANIE SKUTKÓW ZMIAN KLIMATU

Połowa badanych (50%) uważa, że problemem zmian klimatu należy się zająć, ale środki zaradcze należy wprowadzać stopniowo, by ograniczyć koszty. Jedna trzecia (34%) twierdzi, że odpowiednie działania trzeba podjąć natychmiast. Tylko co jedenasty respondent (9%) opowiada się za niepodjęciem kroków, które mogłyby generować koszty gospodarcze, do czasu uzyskania pewności, że są one konieczne.

CBOS

RYS. 6. Nie ma jednoznacznej zgody co do tego, co poszczególne kraje, w tym Polska, powinny zrobić w związku ze zmianami klimatu. Oto trzy stwierdzenia na ten temat. Proszę powiedzieć, które z nich jest najbliższe Pana(i) poglądom*.

* Na pytanie nie odpowiadali badani twierdzący, że takie zjawisko jak zmiany klimatu nie istnieje (N=991)

W ciągu niespełna dekady wyraźnie wzrosło przekonanie, że zmiany klimatu to problem pilny, wymagający natychmiastowego działania, a jednocześnie zmalał odsetek badanych opowiadających się za czekaniem na bardziej przekonujące dowody ich negatywnych konsekwencji.

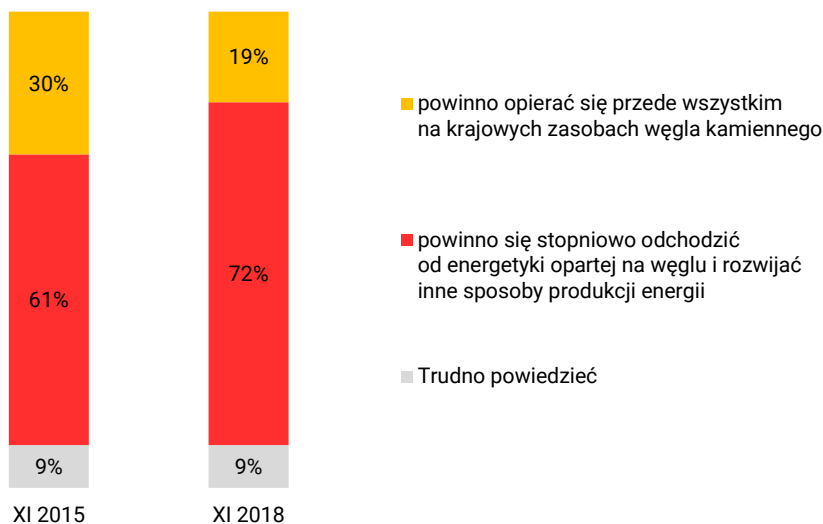
Co rozumiałe, opinie na ten temat są powiązane z postrzeganiem kwestii zmian klimatycznych – ci badani, którzy uważają je za poważny problem oraz spodziewają się, że ich skutki będą odczuwalne szybciej, częściej opowiadają się za natychmiastowym podjęciem działań.

TABELA 5

Nie ma jednoznacznej zgody co do tego, co poszczególne kraje, w tym Polska, powinny zrobić w związku ze zmianami klimatu. Oto trzy stwierdzenia na ten temat. Proszę powiedzieć, które z nich jest najbliższe Pana(i) poglądom.				
Dopóki nie jesteśmy pewni, że zmiany klimatu są rzeczywiście problemem, nie należy podejmować żadnych kroków, które pociągałyby za sobą koszty gospodarcze	Problemem zmian klimatu należy się zająć, ale jego skutki są rozciągnięte w czasie, więc środki zaradcze należy wprowadzać stopniowo, aby ograniczyć koszty	Zmiany klimatu to poważny i pilny problem. Odpowiednie działania należy podjąć natychmiast, nawet jeżeli wiążą się ze znacznymi kosztami	Trudno powiedzieć	
w procentach				
Jaka jest Pana(i) osobista opinia na temat zmian klimatu?				
Zmiany klimatu są obecnie jednym z największych zagrożeń dla współczesnej cywilizacji	8	28	59	4
Zmiany klimatu stanowią pewne zagrożenie, ale jest to jedno z wielu niebezpiecznych zjawisk	3	66	27	3
Zmiany klimatu nie stanowią szczególnie istotnego zagrożenia / Zmiany klimatu w ogóle nie są zjawiskiem niebezpiecznym	33	51	7	9
Trudno powiedzieć	12	19	15	54
Jak Pan(i) sądzi, kiedy zmiany klimatyczne zaczną znacząco wpływać na życie ludzi w Polsce?				
Wpływają znacząco już teraz	7	39	49	5
W ciągu kilku najbliższych lat	8	54	32	5
W ciągu kilkunastu najbliższych lat	9	59	30	2
W ciągu najbliższych 20–30 lat	4	66	25	4
Będą odczuwalne w dalszej przyszłości	17	66	15	3
Nie wiadomo, czy w ogóle wpłyną na życie ludzi	21	38	18	23
Trudno powiedzieć	10	45	9	36

Jednym z możliwych sposobów spowalniania zmian klimatycznych jest rezygnacja ze szkodliwych dla środowiska źródeł pozyskiwania energii. Aby sprawdzić, czy Polacy skłonni są zgodzić się na wprowadzenie konkretnych rozwiązań proekologicznych, zapytaliśmy o poparcie dla odchodzenia od energetyki opartej na węglu. Wyraźna większość badanych (72%) twierdzi, że jest to dobry kierunek rozwoju. Tylko co piąty respondent (19%) jest zdania, że w ciągu najbliższych 20–30 lat wytwarzanie energii w Polsce powinno się opierać przede wszystkim na krajowych zasobach węgla kamiennego.

RYS. 7. Obecnie podstawowym surowcem energetycznym w Polsce jest węgiel kamienny. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższych 20–30 lat wytwarzanie energii w Polsce:

Jak wskazują analizy, poglądy na ten temat są powiązane z innymi wskaźnikami dotyczącymi kwestii ekologicznych. Warto przyrzeć się rozkładowi odpowiedzi badanych ze względu na preferowane przez nich sposoby działania państwa w kwestiach klimatycznych. Okazuje się, że nawet ci respondenci, którzy skłaniają się ku największej ostrożności we wprowadzaniu potencjalnie kosztownych rozwiązań, w większości popierają stopniowe odchodzenie od energetyki opartej na węglu.

TABELA 6

Opinia	Obecnie podstawowym surowcem energetycznym w Polsce jest węgiel kamienny. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższych 20–30 lat wytwarzanie energii w Polsce:		
	powinno opierać się przede wszystkim na krajowych zasobach węgla kamiennego	powinno się stopniowo odchodzić od energetyki opartej na węglu i rozwijać inne sposoby produkcji energii	Trudno powiedzieć
Nie ma jednoznacznej zgody co do tego, co poszczególne kraje, w tym Polska, powinny zrobić w związku ze zmianami klimatu. Oto trzy stwierdzenia na ten temat. Proszę powiedzieć, które z nich jest najbliższe Pana(i) poglądom.			
Dopóki nie jesteśmy pewni, że zmiany klimatu są rzeczywiście problemem, nie należy podejmować żadnych kroków, które pociągałyby za sobą koszty gospodarcze	29	60	11
Problemem zmian klimatu należy się zająć, ale jego skutki są rozciągnięte w czasie, więc środki zaradcze należy wprowadzać stopniowo, aby ograniczyć koszty	22	73	6
Zmiany klimatu to poważny i pilny problem. Odpowiednie działania należy podjąć natychmiast, nawet jeżeli wiążą się ze znacznymi kosztami	12	82	6
Trudno powiedzieć	21	42	36

Polacy w większości są świadomi zagrożeń związanych ze zmianami klimatu i zanieczyszczeniem środowiska w skali globalnej. Przyczyn pogarszania się sytuacji w tym zakresie upatrują w działalności człowieka. Wydaje się jednak, że często postrzegają zmiany klimatyczne jako długotrwały proces, na który można zareagować stopniowo wprowadzając rozwiązania bardziej ekologiczne – nawet jeśli są zdania, że skutki zmian klimatu będą odczuwalne już w najbliższej przyszłości. Często uważają je także za jedno z wielu zagrożeń związanych z rozwojem cywilizacji, niekoniecznie najważniejsze.

Warto podkreślić, że świadomość zagrożeń ekologicznych wzrasta w ostatnich latach, co pokazują właściwie wszystkie analizowane przez nas powtarzalne wskaźniki. Większy niż dotychczas odsetek badanych deklaruje, że niepokoi ich stan środowiska naturalnego zarówno w skali lokalnej (choć jest on wciąż relatywnie niski), jak i globalnej. Coraz większa część badanych sądzi też, że zmiany klimatyczne to poważne zagrożenie, któremu trzeba w konkretny sposób przeciwdziałać.

Opracował

Antoni Głowacki